

МОРАЛЬНА ЦІННІСТЬ ПРАЦІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність теми дослідження. Руйнування етичних систем, що ґрунтуються на звичаях і традиціях, релігійному світогляді, криза раціональних моральних систем, закладених у «проекті модерну», призводять до того, що проблема моральної цінності праці втрачає ясність і однозначність. Це зумовлює актуальність і необхідність всебічного вивчення й осмислення трансформацій, що відбуваються в царині моральної оцінки праці. **Мета дослідження** полягає у філософсько-культурологічному аналізі трансформації уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі. Для розкриття поставленої мети ми ставимо перед собою наступні **завдання**: провести узагальнюючий філософський аналіз основних етапів еволюції уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі; дослідити основні чинники, що впливають на формування моральної цінності праці в індустріальному суспільстві; визначити тенденції зміни моральної цінності праці в постіндустріальному суспільстві масового споживання; виявити особливості й перспективи трансформації трудової етики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Об'єкт дослідження: моральна цінність праці як соціокультурного феномену. **Предмет дослідження:** зміна філософських та культурологічних уявлень про моральну цінність праці в західноєвропейській культурі. Проблема визначення моральної цінності праці не нова, у тій або іншій формі вона була предметом дослідження різних мислителів протягом усієї історії людства. Певні уявлення про моральну цінність праці в житті людини й суспільства з'являються вже в античній філософії в роботах Гесіода, Платона, Аристотеля та Епіктета. У період середньовіччя питання, пов'язані з моральною оцінкою праці, піднімаються в роботах теологів того часу Августина Блаженного, Фоми Аквінського й інших богословів. Моральна оцінка праці широко представлена в протестантизмі (М. Лютер, Ж. Кальвін), а також в економічній науці (В. Петі, А. Тюрго, А. Сміт, Д. Рікардо та ін.). Процеси трансформації моральної цінності праці розглядаються в роботах Р. Дарендорфа, А. Горца, Д. Бела, А. Турена, О. Тофлера, З. Баумана, У. Бека, П. Козловські, Дж. Ріфкіна, П. Дракера, Дж. Гелбрейта, Р. Інглегарта, Ф. Фукуями й ін. Праця виступає невід'ємною рисою особистості – запорукою подальшого розвитку і прогресу в цілому. Відношення до праці в античному суспільстві мало свої особливі інтерпретації у роботах давньогрецьких і давньоримських філософів Гесіода, Аристотеля та Епіктета. Моральна цінність праці в цю епоху залежала насамперед від інтерпретації самої праці, що характеризує будь-яке діяння, при цьому моральна цінність праці визначалася досить високо – праця розглядалася, як онтологічна умова життя людини, умова її існування; друге визначення праці стосується сфери виробництва, яку класики античної філософії трактують широко, не обмежуючись лише виробництвом матеріальних благ, а включають у неї й виробництво досконалої людини (праця по створенню душі), що обумовлено самим розумінням людини – суперечливою єдністю божественного й тілесного (матеріального) начал, яким відповідає споглядальна діяльність душі й матеріальна діяльність – господарська праця. Вона оцінювалася негативно з моральної точки зору завдяки уявленню про те, що заняття таким видом діяльності передбачало рабство або переслідування мети задовольнити свої тілесні потреби, тому не є гідним вільної людини, проте, за нею визнається корисність та необхідність [1, с. 56-61]. Моральна цінність праці у середньовічному суспільстві формувалася переважно церквою. У цей період набуває актуальності уявлення про працю як необхідне заняття людини в земному житті, у якому розкривається діяльна природа людини. Зразком праці стає чернеча праця, метою якої є найкраща відповідність поведінки монаха споглядальним ідеалам. Працю називають «богоугодною справою», тому що першим працівником був сам творець світу: працюючи, людина не тільки спокутує гріх, але й прославляє творця, а отже, трудова діяльність так само священна, як і споглядальна [1, с. 126-129]. В антропоцентричній культурі Відродження праця розуміється як природна потреба людини, праця у всіх своїх

проявах одержує позитивну суспільну оцінку й визнання як основний чинник досягнення людиною гідного життя [7, с. 218-219]. Після реабілітації моральної цінності праці в епоху Відродження й освячення праці протестантською етикою в період Реформації, а також широкого поширення протестантизму серед підприємців, праця й виробнича діяльність остаточно утверджуються як пріоритетні в ціннісній системі західного суспільства, що вступило на шлях розвитку капіталістичних відносин. Це знаходить своє відображення й у тому, що практична користь, ефективність і продуктивність стають найважливішими критеріями людської життєдіяльності. Цінність праці в індустріальному суспільстві першої половини ХХ століття все ще визначається практичною користю, ефективністю праці, метою максимізації прибутку, але при цьому ключовою відмінністю індустріальної культури праці від протестантського ставлення до праці є орієнтація основної маси населення на споживання матеріальних благ, за допомогою якого відбувається самоствердження людини. У постіндустріальному суспільстві праця стає більш кваліфікованою, індивідуалізованою, підвищується творча складова, у той же час спостерігається регламентованість, автоматизація й фрагментація трудового процесу [2, с.37-40]. Поява нових форм організації праці (креативні корпорації, дистанційна робота), розповсюдження нестандартних (гнучких і змінюваних) форм зайнятості – неповний робочий день, тимчасова робота, робота “без робочого місця”, робота за сумісництвом, самозайнятість, – стимулюють самостійність, відповідальність працівника, підвищення його зацікавленості в кінцевому результаті, сприяють творчій, інноваційній діяльності, що стає передумовою ставлення до праці як засобу самореалізації та творчості [1, с.134]. Як наслідок, зникають межі між працею й непрацею, працею й споживанням, інтелектуально-творча праця постіндустріальної епохи наближується до дозвілля і розваги [5, с.191], що є проявом людських талантів, і є проявом людини у своїй праці (праця як екзистенціальна самореалізація).

Висновки. Праця є основним феноменом життя людини і суспільства. В сучасних умовах здобувають особливу роль різноманітні форми діяльності, що опосередковані відносинами праці. В сучасному інформаційному суспільстві праця не зводиться до такого розуміння як тільки продуктивної діяльності. Вона стає способом творчої самореалізації.

Література

1. Бодійяр Ж. *Фатальні стратегії/Жан Бодійяр* [пер. з фр. Л. Кононовича]. – Львів: Кальварія, 2010. – 192с.
2. Гончарук, Т. *Філософія цивілізації та дух постмодерну* [Електронний ресурс] / Тетяна Гончарук // *Мандрівець*. – 2008. – № 4. – С. 37-40.
3. Гьосле В. *Практична філософія в сучасному світі*. – Київ: Лівра, 2003. – 248с.
4. Костельс М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура*, - М., 2000. – С. 29
5. Фромм Е. *Мати чи бути?: пер. з англ./Еріх Формм*. – К.: Укр. письменник, 2010. – 222с.
6. Хаєт Г. Л., Єськов О. Л. та ін. *Корпоративна культура: Навч. Посіб./ За заг. ред. Г. Л. Хаєта* – Київ: Центр навчальної літератури. – 2003. – 403с.
7. Ярошовець В. І., Бичко І. В., Бугров В. А. та ін. *Історія філософії: Підручник/за ред. Ярошовця В. І.* – Київ.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 774с.
8. Гончарук Т.В. *Проблеми людини та української духовності у філософії О.Кульчинського/Т.В.Гончарук* // *Вісник Житомирського державного університету Імені Івана Франка*. – 2005. - Вип. 20. – С.21-24.
9. Гончарук Т. *Персоналістська філософія та її різновиди/Т.Гончарук*// *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.І.Гнатюка. Сер. Філософія*. – 2005. - №13. – С.26-30.